

ФОНД ВОДОСХОВИЩ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ, ГОЛОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗМІЩЕННЯ

А.І.Кривульченко, Р.П.Фоменко, Н.В.Науменко

За басейновим принципом складено новий фонд водосховищ Кіровоградської області. Всього їх нараховується 85. Серед них є дуже великі (Кременчуцьке, Дніпродзержинське), невеликі та малі. Останні в області є домінуючими (73), їхня сукупна площа становить 50,5 км². Найбільша кількість водосховищ припадає на степові райони області - Новоукраїнський, Кіровоградський та Долинський.

A new fund of reservoirs was formed in Kirovograd region after the reservoir principle. They are numbered 85 in all. There are very big reservoirs among them, such as Chremenchuk reservoir, and small reservoirs. Small reservoirs dominate in our region. Their area in general is 50.5 square kilometers. The most quantity of reservoirs are situated on steppe's area in our region (Kirovograd, Dolinskaya regions).

На території Кіровоградщини поширені різні гідрографічні об'єкти як природні (річки, джерела, струмки, озера, болота), так і штучні (водосховища, ставки, канали, хвостосховища). Досить важливу роль у характері природокористування, геоекології регіону відіграють водосховища - водойми з об'ємом понад 1 млн.м³.

Складений нами за басейновим принципом фонд водосховищ Кіровоградської області (табл.1, мал.1) з використанням матеріалів відділу водних ресурсів Кіровоградського обласного виробничого управління меліорації і водного господарства показує, що в регіоні нараховується 85 водосховищ різних за площею водного дзеркала, нормальним підпірним рівнем (НПР), рівнем мертвого об'єму (РМО), роками будівництва, наповнюваністю.

За чинною [1] класифікацією водосховищ світу, подібні водойми Кіровоградщини належать до дуже великих, невеликих та малих. До дуже великих водосховищ належать Кременчуцьке та Дніпродзержинське із сукупною площею 2817км². У межі Кіровоградської області входить лише

частина цієї площі (465,9км²), що складає 16,54% від площі цих двох водосховищ і 1,89% від площі області. Невеликими водосховищами вважаються водойми з площею 2-20км², таких в області тільки 10, найбільшими серед них є Іскрівське (11,1км²) та Олександрійське (3,8 км²) на Інгульці, Новоархангельське (4,6 км²), Тернівське (4,0 км²) та Червонохутірське (3,6 км²) на Синюсі, а також інші на річках Південний Буг, Інгул, Велика Вись. Загальна площа водного дзеркала невеликих водосховищ області становить 40,14 км², що складає 0,16% площі області. Більшість (73) водосховищ області, з площею менше 2км², належать до малих, сукупна їх площа - 50,53км². Це становить 0,20% площі області. Отже, площа водного дзеркала водосховищ області дорівнює 556,57км², що складає 2,26% загальної площі області. Об'єм водосховищ, за умови нормального підпірного рівня, без урахування об'єму Кременчуцького та Дніпродзержинського водосховищ, становить у цілому для області 215,45млн.м³. Крім згаданих 85 водосховищ, в області збудоване, але поки що не заповнене Інгуло-Кам'янське водосховище на р.Інгул.

Водосховища Кіровоградської області розміщені в умовах басейнів двох річок - Дніпра і Південного Бугу. Більшість (61) водосховищ області розташована в басейні Південного Бугу, адже площа саме цього басейну в області є домінуючою.

Найбільше водосховищ сконцентровано в центральній частині області як у лісостеповій, так і в степовій зонах. У цілому в лісостеповій частині області найбільше водосховищ припадає на басейн р.Велика Вись та в дещо менших масштабах на верхів'я басейну р.Інгул, де відповідно розміщується 14 і 5 водосховищ з об'ємом 28,56 млн.м³ та 17,10млн.м³. У степовій частині Кіровоградщини найбільше водосховищ збудовано в басейнах Чорного Ташлика та Інгулу, відповідно 12 і 18 із загальним об'ємом 532,7млн.м³ та 1979,2млн.м³.

В адміністративних районах області водосховища розподілені нерівномірно. Найбільша їх кількість припадає на степові райони - Новоукраїнський (13), де протікає р.Чорний Ташлик, Кіровоградський (10), де частково розміщені верхів'я р.Інгул, Долинський (10), де протікають річки Бокова, Боковенька, Березівка. За загальним об'ємом водосховищ (мал.2) найбільші значення характерні для Світловодського, Онуфріївського та Петрівського районів, що пояснюється наявністю в цих районах найбільших водосховищ - Кременчуцького, Дніпродзержинського, Іскрівського. Великі об'єми водосховищ мають також Новоархангельський (33млн.м³), Кіровоградський (26млн.м³) та Новоукраїнський (21 млн.м³) райони.

Фонд водосховищ Кіровоградської області

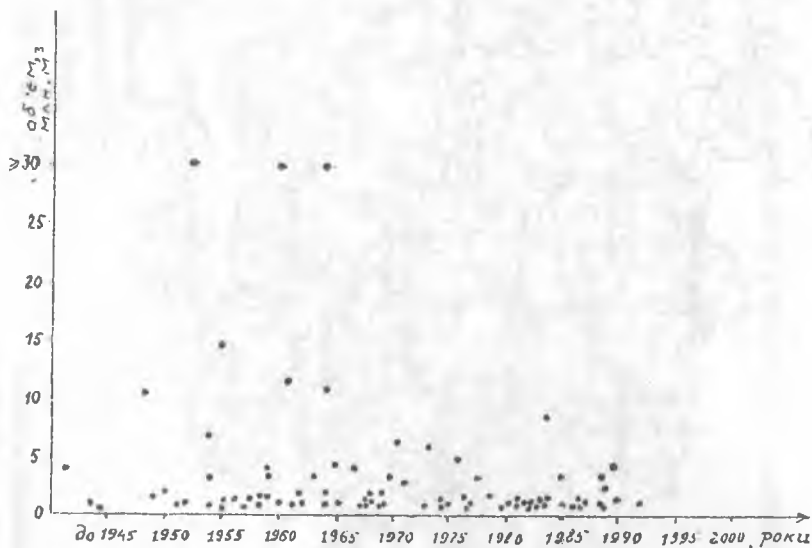
№	Назва	Рік будівництва	Площа водного дзеркала, га	Об'єм, млн.м ³		Назва зарегульованого водотоку, басейн
				НІР	РМО	
1	2	3	4	5	6	7
Басейн р. Південний Буг (без рр. Синюха, Інгул)						
1	Гайворонське	1964	246	11,30	2,00	р.Південний Буг
2	Червонянське (Красновське)	1975	80	1,24	0,34	р. Вікнина (Південний Буг)
3	Бандурівське I	1962	150	2,14	1,12	р. Яланець (р.Саврань, р.Південний Буг)
4	Бандурівське II	1969	197	2,30	0,35	р.Яланець (р.Саврань, р.Південний Буг)
5	Синицівське	1974	65	2,28	0,22	р.Синиця (Пд.Буг)
Басейн р. Синюха (без рр. Велика Вись, Чорний Ташлик)						
6	Новоархангельське	1955	457	14,80	3,70	р.Синюха
7	Гернівське	1961	400	12,20	1,47	р.Синюха
8	Червонохутірське	1948	363	10,60	0,80	р.Синюха
9	Гаївське	1969	101	1,78	0,40	р.Кагарлик (р.Синюха)
10	Полонисте	1956	48	2,00	0,20	р.Ятрань (р.Синюха)
11	Вербівське	1955	40	1,30	0,06	р.Сухий Ташлик (р.Синюха)
12	Глодоське	1957	52	2,20	0,20	р.Сухий Ташлик (р.Синюха)
13	Липнязьке	1971	145	3,25	0,30	р.Сухий Ташлик (р.Синюха)
Басейн р. Велика Вись						
14	Великовисківське	1987	68,1	2,09	0,33	р.Велика Вись
15	Мар'янівське	1954	47	1,01	0,20	р.Велика Вись
16	Панчівське	1987	52,7	1,41	0,60	р.Велика Вись
17	Кам'янське	1973	243	6,17	0,15	р.Велика Вись
18	Надлацьке I	1950	148	2,64	0,55	р.Велика Вись
19	Володимирівське	1969	40	1,28	0,10	р.б(п)(р.Велика Вись)
20	Гурійське	1952	78	1,30	0,10	р. Гептурка (р.Велика Вись)

1	2	3	4	5	6	7
21	Листопадівське	1949	137	2,15	0,15	р. Гептурка (р. Велика Вись)
22	Мануйлівське	1977	62,7	1,00	0,16	р. Мала Вись (р. Велика Вись)
23	Маловисківське	1957	88	1,82	0,16	р. Мала Вись (р. Велика Вись)
24	Краснопільське	1982	34	1,05	0,25	р. Лозуватка (р. Мала Вись)
25	Кіровське	1987	50	1,68	0,23	р. Свинарка (р. Мала Вись)
26	Березівське	1975	65	1,60	0,50	р. Кільтінь (р. Велика Вись)
27	Надлацьке II	1969	158	3,36	0,80	р. Кільтінь (р. Велика Вись)
Басейн р. Чорний Ташлик						
28	Воронівське	1990	56,3	1,70	0,27	р. Чорний Ташлик
29	Новоукраїнське I	1959	70	2,88	0,74	р. Чорний Ташлик
30	Піщанобридське	1938	53	1,00	0,20	р. Чорний Ташлик
31	Шутівське	1989	56	2,50	0,35	р.б(н) (р. Чорний Ташлик)
32	Вільнівське	1982	29,3	1,25	0,10	р. Піщана (р. Чорний Ташлик)
33	Іванівське	1960	54	1,60	0,30	р.б(н) (р. Чорний Ташлик)
34	Захарівське	1981	34	1,30	0,27	р.б(н)(р. Чорний Ташлик)
35	Комишуватське	1977	27	1,60	0,18	р. Грузька (р. Чорний Ташлик)
36	Новоукраїнське III	1988	46,1	1,60	0,25	р. Грузька (р. Чорний Ташлик)
37	Помічнянське I	1968	39	1,09	0,50	р. Помічна (р. Чорний Ташлик)
38	Помічнянське II	1962	37	1,09	0,32	р. Помічна (р. Чорний Ташлик)
39	Новоукраїнське II	1958	31	1,10	0,44	р. Плетений Ташлик (р. Чорний Ташлик)

1	2	3	4	5	6	7
Басейн р.Інгул						
40	Кіровоградське	1929	260	4,16	1,06	р. Інгул
41	Інгульське	1961	49	1,15	0,15	р. Інгул
42	Пушкінське	1976	150	5,40	0,18	р. Крутоярка (р.Інгул)
43	Матронівське	1979	91	2,18	0,46	р.Северинка (р.Інгул)
44	Кандаурівське	1965	54	1,25	0,28	р.Северинка (р.Інгул)
45	Лелеківське	1967	148	4,11	0,50	р.Грузька (р.Інгул)
46	Крупське	1983	34,4	1,04	0,37	р.Сугоклія (р.Інгул Кіровоградський р-н)
47	Новопавлівське	1985	64	3,45	0,42	р.Сугоклія (р.Інгул Кіровоградський р-н)
48	Федорівське	1973	42	1,11	0,18	р.Лозуватка (р.Сугоклія)
49	Аджамське	1963	130	3,40	0,40	р.Аджамка (р.Інгул)
50	Клинцівське	1968	87	1,15	0,21	р.Аджамка (р.Інгул)
51	Воронцівське	1969	260	6,72	1,14	р.Кам'янка (р.Інгул)
52	Новгородківське	1985	295	1,00	0,11	р.Чечеліївка (р.Кам'янка)
53	Новоандріївське	1982	42	1,39	0,14	р.,б.Венидикого (р.Кам'янка)
54	Кам'янобрідське	1977	51	1,88	0,28	р.Сугоклія (р.Інгул Компаніївський р-н)
55	Софіївське	1989	73	3,08	0,35	р.Сугоклія (р.Інгул Компаніївський р-н)
56	Полум'янське	1989	105	4,58	0,40	р.Сугоклія (р.Інгул Бобринецький р-н)
57	Новогригорівське	1964	70	2,42	0,22	р.Березівка (р.Інгул)
58	Роздільнівське	1968	46	1,41	0,40	р.Березівка (р.Інгул)
59	Жовтневе	1985	53	1,25	0,12	р.Березівка (р.Інгул)
60	Устинівське	1981	66,4	1,73	0,12	р.Березівка (р.Інгул)
61	Ставраківське	1955	43	1,20	0,20	р.Вел.Кавунова = р.Молочна (р.Інгул)
62	Докучаївське	1965	48	4,95	1,80	р.Сагайдак (р.Інгул)

1	2	3	4	5	6	7
Басейн р. Дніпро (без річок Тясмин, Інгулець)						
63	Кременчуцьке	1959- 61	2250 (км ²)	13,5 (км ³)	9,1 (км ³)	р. Дніпро
64	Дніпродзержинське	1963- 65	567 (км ²)	2,45 (км ³)	0,3 (км ³)	р. Дніпро
65	Попельнастівське	1968	41	1,22	0,20	б. Чібісова (р. Кришата, р. Дніпро)
Басейн р. Тясмин						
66	Олександрівське	1950	62	1,19	0,50	р. Тясмин
67	Бовтиське	1983	103	1,36	1,05	р. Бовтишка (р. Тясмин)
68	Красносільське	1939	95	1,04	0,20	р. Сухий Ташлик (р. Мокрий Ташлик)
Басейн р. Інгулець						
69	Єлисаветградське	1992	35	1,20	-	р. Інгулець
70	Диківське	1959	194	3,59	0,35	р. Інгулець
71	Олександрійське	1954	380	7,23	1,10	р. Інгулець
72	Іскрівське	1953	1110	40,70	0,70	р. Інгулець
73	Макарихівське	1983	54,5	1,44	0,19	р. Макариха (р. Інгулець)
74	Сабліно-Знам'янське	1959	42	1,82	0,12	р. Бешка (р. Інгулець)
75	Світлопільське	1978	188	3,80	1,00	р. Бешка (р. Інгулець)
76	Іванівське	1954	125	3,20	0,20	р. Бешка (р. Інгулець)
77	Погребняківське	1984	188	8,00	0,76	р. Верблюжка (р. Інгулець)
78	Петрокорбівське	1980	29,7	1,07	0,18	р. Суха Корбівка (р. Верблюжка)
79	Кіровське	1968	79	2,00	0,42	р. Бокова (р. Інгулець)
80	Гурівське	1989	45	1,01	0,80	р. Бокова (р. Інгулець)
81	Іванівське	1959	55	1,70	0,36	р. Боковенька (р. Бокова)
82	Олександрівське	1964	30	1,00	0,11	р. Лозуватка (р. Боковенька)
83	Долинське	1975	22,8	1,00	0,20	р. б(н) (р. Боковенька)
84	Марфівське	1982	36,4	1,40	0,15	р. Висунь (р. Інгулець)
85	Новоданилівське	1981	32	1,08	0,14	р. Висунь (р. Інгулець)

В області водосховища створювались в різні часи (мал.3), починаючи з 1929 року, коли було збудоване Кіровоградське водосховище на Інгулі з об'ємом 4,16 млн.м³ і площею водного дзеркала 260 га. В цілому за майже 70 років водосховища створювались рівномірно, по 7-13 на п'ятиріччя, починаючи з 1950 року. Порівняно великі водосховища з об'ємом понад 5 млн.м³ були збудовані лише до 1965 року, винятком є Погребняківське водосховище на р.Верблюжка, створене 1984 року.

Мал. 3 Об'єми та роки створення водосховищ Кіровоградської області

За характером регулювання стоку водосховища Кіровоградщини поділяються на водосховища з добовим, тижневим, сезонним і багатолітнім регулюванням. Більшість водосховищ мають сезонне регулювання стоку і призначені для задоволення потреб енергетики, зрошення, рекреації, в деяких районах - для господарського водопостачання та технічного водозабезпечення, зокрема Іскрівське водосховище, яке частково забезпечує водою Кривбас та м.Жовті Води. Добове регулювання стоку мають Гайворонське, Новоархангельське та Червонохутірське водосховища, які призначені для енергетичних та іригаційних потреб. Аналогічне призначення має і Тернівське водосховище на р.Синюха, але воно має тижневе регулювання стоку.

Найбільш значущими водосховищами, завдяки яким здійснюється зрошення земель, є Тернівське, Кам'янське, Синицівське, Липнязьке та Лелеківське. Зрошувальні площі в зоні цих водосховищ становлять від 1,3 тис. га до 1,5 тис. га.

Аналіз об'єму водосховищ, який припадає на душу населення по адміністративним районам, показує, що він розподілений надто нерівномірно, від максимуму для Світловодського району - 750 тис. м³ до мінімуму в Голованівському районі - 52 м³. Така нерівномірність залежить не стільки від кількості населення по районах області, скільки від нерівномірності розподілу об'єму водосховищ у межах області.

Наведені дані з водосховищ, як лише одному виду гідрографічних об'єктів області, свідчать, що їх кількість, об'єм, площа водного дзеркала вже самі собою є важливими факторами раціонального або нераціонального природокористування (предмет для окремої наукової роботи), позитивних або негативних змін у навколишньому середовищі. Говорити про негативні риси у функціонуванні водосховищ підстави є, адже деякі подібні водойми замулені на 40%, забруднені, піддаються значній евтрофікації, «цвітінню», абразії берегів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Авакян А.Б., Салтанкін В.П., Шараров В.А. Водохранилища. - М.: Мисль, 1987. - 325 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Кривульчєнко Анатолій Іванович - кандидат географічних наук, доцент Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Коло наукових інтересів - географія ґрунтів, геоморфологія, палеогеографія, гідрографія, регіональна фізична географія (Центральна Україна, Причорномор'я).

Фомєнко Раїса Пєтрівна - заступник начальника Кіровоградського обласного управління меліорації та водного господарства, начальник відділу малих річок цього управління.

Наумєнко Наталя Вікторівна - вчителька географії Новонавлівської середньої школи Маловисківського району Кіровоградської області, випускниця природничо-географічного факультету Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.